

KONDYCYJA (178) *sb f*

k- (83), c- (77); -di- (109), -dy- (51); -ci- (66), -cy- (41), -cii- (21) [w tym w G (20)], -ti- (18), -cyi- (3), -ciy- (2), -cij- (2), -tii- (2) [w G], -ty- (2), -czi- (1); *najczęstszy zapis*: *condicia* (31), *najbardziej spolszczony zapis*: *kondycyia* (3).

o jasne, a *pochylone*.

sg N kondycyją (9). ◇ G kondycyjéj (30); -éj (22), -(e)j (8). ◇ D kondycyj(e)j (4). ◇ A kondycyją (7) [w tym: -u (1) *LibLeg* (może rus.)]. ◇ I kondycyją (8). ◇ L kondycyj(e)j (1) *LibLeg*, kondycyi (1) *ActReg*. ◇ N a. V kondycyją (1). ◇ pl N kondycyje (10); -e (2), -(e) (8). ◇ G kondycyj (21) [w tym: -iy (10), -yi (6), -(yj) (3), -ij (1), -y (1)], kondycyjéj (4), kondyc(e)j *PapRPan* (2); -yj *Diar* (3), *RejZwierc* (3), *StryjKron* (2), *GórnRozm*, *PowodPr*; -yj : -yjéj *BielKron* (1 : 2), *ActReg* (6 : 1), *SarnStat* (4 : 1); ~ -yjój (1), -yj(e)j (3). ◇ D kondycyjóm (1). ◇ A kondycyje (36) [w tym: -ę (3)]; -e (2), -(e) (34). ◇ I kondycyjami (27); -ami (20), -(a)mi (1). ◇ L kondycyjach (16); -ach (6), -äch (3), -(a)ch (7); -äch *StryjWjaz*, *StryjKron*; -ach : -äch *SarnStat* (6 : 1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI(XVIII) – XVIII w.

1. *Istota, natura czegoś* [*conditio frugum* – opatrzenie a zachowanie zboża; *conditio humana* – ludzki stan; *conditio vitae* – obyczaj a zachowanie żywota tego; *conditio religionis* – stan a zachowanie wiary *Mącz 92b*; *tworzenie, postanowienie nieba, powietrza, miejsca, kraju* – *conditio Cn*] [*czyja; w tym: G sb* (5), *ai poss* (1)] (6) : Niechayże tedy Sąsiedzi nálzy Litwá lękáią fye téy łzpátnéy y vpádléy Condycyéy Księstwá koźdého główného *OrzQuin Qv*; *NiemObr 13*; A fáméy łpráwy kondicia łácnó vkaże, iákim łpófobem práwo ma bydź zágaioné *SarnStat 651*.

W charakterystycznych połączeniach: kondycyja ludzka, nędzna, szpatna, upadła; kondycyja krolestwa (2), księstwa, sprawy, widerkafu.

Szeregi: »natura, kondycyja i okoliczności« (1): (*nagł*) WIDERKAW. (–) Náturę Widerkafu, kondicię, y inné okoliczności, iefli chczéł dobrze obáczyć, tedy formę inſcriptiiéy czytay. *SarnStat 691*.

»przyrodzenie i kondycyja« (1): Iż przyrodzenie y kondycia ludzka [*humana conditio JanStat 1018*] bárzoby rádá przez zwiérzchného páná nád łobą byłá: [...] dla tego z Bołkiego zrzádenia łá dáni Królowie ludzióm *SarnStat 953*.

»kondycyja abo sposob« (1): iż nie rozuinieiąc *condiciey* ábo łpófobu krolestwá Páná Chriřtułowego/ tákowe mieć chce [...] / iákiego Chriřtus Pan nie pořtanowił. *NiemObr 7*.

2. *Warunek, zastrzeżenie; umowa, zobowiązanie, rękojmia; conditio, postulatium, verba Cn* [*conditio* – *umowa BartBydgc*; – *stan, stanowienie, ustawa Calep*; *przydatek w umowie, w kontrakcie, kondycyja, dokład, zawieszona zmowa; kondycyja, żądanie abo opisanie, warunek od strony abo stron podanie; warunek kontraktowy; umowa, zmowa, kontrakt; obowiązek, obowiążanie, oblig* – *conditio Cn*] (126) : Dołpáć cudna *Conditia* [tj, *warunkiem skuteczności kąpieli leczniczych jest odpowiednia ilość snu*]. *Oczko [41]v*.

kondycyja okolo czego (1): co łie tycze *Koncilium*/ mieliřmy od niebołzczyká *Klementá* *Papieżá* niemáło *Kondicy* około iego powiedziánych *BielKron 213*.

Zwroty: »podać kondycją« = *conditionem dare a.ferre a. instituere a. offerre a. proponere a. statuere, ad conditionem adducere a. imponere a. perducere Cn (2): ActReg 129; Tę iednąk potym kondycją tym obiemá bráciey podáli/ żeby ábo oni ná gránicach/ ktorych swoim sáfíádom życzyli/ dáli fie żywo pobić/ álbo żeby zá tákowąż kondycją im było wolno gdzieby chcieli gránice swe rozsfzyrzyć. Phil C3.*

»przyjąć kondycją« = *conditionem accedere a. capere a. recipere a. sequi, ad conditionem depacisci a. descendere a. venire Cn (1): Phileni przyiáwfszy tę kondycją dopuścili fie tám żywo pobić Phil C3.*

»kondycyje wypefnić« (1): *WujNT 369 cf »kondycyje zachowác«.*

»kondycyje zachowác« = *manere in conditione, stare conditionibus Cn (1):* iz my pewni być nie możemy [...] iefli zbáwieni będzimy ábo potępieni: gdyż niewiemy iefli te kondycyje záchowamy ábo wypefnimy. *WujNT 369.*

Wyrażenia przyimkowe: »pod kondycją« (1): Te sfłowá Páńfkie pod pewną kondycją/ Iefli we mnie trwác będziecie: [...] iásnie pokázuiá *WujNT 368.*

»za kondycją« (1): álbo żeby zá tákowąż kondycją im było wolno gdzieby chcieli gránice swe rozsfzyrzyć. *Phil C3.*

a. Spisane warunki porozumienia w zakresie życia politycznego i społecznego (118) : Mi przeto zandanie i prozbi ich widzancz slusne i rzeczi pospolithei pozitheczne wissei mianowanich i opisanich w rzeczach i condicziach przy constitucziei seimowej corunnei oni zachowivamy. *ZapWar 1545 nr 2646;* bo owa postronna obrona należy na służebnym ludu, ktory za podatkiem chowany bywa, owa zasie domowa na kondycyjach, ktore bysfmy postanowiac mieli. *Diar 41, 29, 44, 47, 54, 79, 82; BielKron 229v [2 r.];* O Kondicjach trzeciego dnia tráktowáli/ Ktore Monluk z Lanfakiem w Wárfzawie podáli. *StryjWjaz A4v; BielSjem 9; PaprUp C3;* ktorey Conditiei zesiędosyc nie stało Tedy y Confaederatia sama iako Conditionalis, nie mozebydz potywazna poki się tey Conditiey finalis executio niestanie. *ActReg 20, 32, 107, 108, 141; SarnStat 390, 698.*

kondycija czego (1): Po kilkakroć odsyfali posfowie ku panom i panowie ku posfom, spisujác kondycyje tego podatku i szafunku jego. *Diar 79.*

kondycija o co (1): Acz ci też tam iest Conditia oLubowfá ktora zinszemi iest concatenata. *ActReg 89.*

W połączeniach szeregowych (6): ná co sfobie iefzcie dłuźniká mocno wwiáże rozmáithymi Condicyjami/ vmowami/ zápiyf džiwnymi á nieznośnymi. *GroicPorz ddv; BielKron 212v;* Ktory to Przywiley we wfsfyfłkich punktćiech/ condiciách/ rozdžiálách/ y árfykułach [...] potwierdzamy *SarnStat 915, 133, 952, 1040.*

W charakterystycznych połączeniach: ciężka kondycija, namieniona, poprzysiężona, sluszna; obwarowanie kondycyje; czytać kondycyje, namawiac, poczwierdzić; przy kondycyjach zostawić; na kondycyje zmówić się; o kondycyjach traktowác; wymowić się z kondycyje; w kondycyjach umacniác, utwierdzác; uwiqzac kondycyjami.

Zwroty: »kondycyje pefnić; kondycyje do wypefnienia« [szyk zmienny] (2; 1): *StryjWjaz C2v;* Thenze poprzifiezonich condicei Krolowi pelnic niekazal. *PaprUp I3v; SarnStat 75.*

»kondycyje, kondycyj (po)da(wa)ć; kondycyje podane« [szyk zmienny] (3 : 1; 4): Nie rozumiemy, przecz się to IchM księży nie podobało, co się wielom krajom chrześcianańskim upodobać musiało,

ale nam niejaki kondycy, ktore sumnieniam ludzkim znośne nie były, od WKM podawano. *Diar* 86, 47; *BielKron* 212v; *StryjWjaz* A4v; *PapUp* C3; *ActReg* 31, 33, 39.

»kondycją (po)stanowić; kondycja postanowiona« = *condicionem ferre Modrz* [szyk zmienny] (2; 1): Teraz krotko przepowiem [...] Iák s Krolem kondicie fwoie ftánowili *StryjWjaz* A3; *ModrzBaz* 139; *SarnStat* 133.

»kondycje przyjąć (a. przyjmować)« = *conditionem accedere a. capere a. recipere a. sequi, ad conditionem depacisci a. descendere a. venire Cn* (6): *BielKron* 237; ná Lugduńkim Koncylium [...] trzy Kondycie przyjęli. *SkarJedn* D5, 263, 265; *StryjKron* 547; *ActReg* 33.

»kondycje spis(ow)ać (a. opis(ow)ać); kondycje spisane (a. opisane)« [szyk zmienny] (4; 4): Z tymi kondycjami spisanemi i z poborem szli ku Krolowi JM *Diar* 82, 79; *DiarDop* 105 [2 r.]; *BielKron* 212v; *ActReg* 33; *SarnStat* 75, 1211.

»kondycje trzymać, dzierżeć« (2 :1): Tám Krol Henryk podáne Kondicie wżytki/ Przyrzekł trzymać *StryjWjaz* A4v; *ActReg* 31; *SarnStat* 133.

»kondycje włożyć (a. wkładać); ułożone kondycje« (2; 1): Cefarz ná nie ciężkie kondycje włożył/ zwłazczá nowy dekret w wierze *BielKron* 233v; *SarnStat* 106, 1267.

»kondycje, przy kondycjach zachow(yw)ać« [szyk zmienny] (2 : 1): tedy WKM pokornie prosimy [...], racz WKM rozkazać nas tak zachować przy tych kondycjach, ktore podawamy, aż do tego czasu, ktory sobie IchM obiorą ku temu, aby się nam usprawili [!], *Diar* 48; *SarnStat* 75, 133.

Szeregi: »kondycje albo (i) artykuły« [szyk 3 : 1] (4): Trzeciego dnia poślali [elektorowie] kniemu kondycie álbo Artykuły iefli ye chce przyiąć *BielKron* 195, 237; *PapUp* C3; *SarnStat* 1211. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»pakta i kondycje« (1): Tákże páktá y condicię z moimi Połty poftánowioné/ w rękách będę trzymał/ záchowywał/ łtrzęgł/ dzierżał *SarnStat* 133.

»przyczyna i kondycja« (2): Poftánawiamy/ áby nápotym álienácię żadné ważné nie były/ którychby w Práwiéch y Przywileiach przyczyn y kondiciy łłufznych/ y onému kościołowi pożytecznych/ *probabiliter, specificé, et autenticé* wyrażonych y opifánych nie było *SarnStat* 182 [*idem*] 210.

Wyrażenia przyimkowe: »wedle kondycy« (2): Zacni nafeymach y zieżdziech spolnych Senatorowie y Posłowie Zięmscy W.X.^aL^g Gospodarze zle anie wedla Condicyi opatrzeni bywaią *ActReg* 41; *SarnStat* 1211.

»pod kondycją« (2): *GroicPorz* mm3; Iefcze i tim którzybykolwiek chcieli więcey na to imienie puste przistawać, pod tąż Condicią winni łą się łprawować iak i pierwszy. *ZapKościer* 1580/11.

»za kondycjami« (5): *Diar* 47, 55; Niechaj nam wżdy w tej żałosci ta pociecha zostanie, że wżdy za temi kondycjami, ktore sami podamy, cierpieć będziemy *DiarDop* 105, 105; *SarnStat* 1166.

α. *O sprawach międzypaństwowych, zwłaszcza o traktacie pokojowym* (51) : A possłowy Vangierfczi wtey rzeczi nycz my thesz wskazały Alye my Ianuř beck othey Condiciyey powyedział. *LibLeg* 9/50v, 7/104; *StryjKron* 294, 722 [2 r.], 737; powiedział, ze się Maximilian gotow poddać iedno tych Condicyi po Hetmanie potrzebuie. *ActReg* 58, 59, 75, 143 [4 r.]; *OrzJan* 131.

kondycyja czego (3): *StryjKron* 421; Nie przymiérzem tedy ono Królá Władysłáwá było: [...] ponieważ Amurath wiary nie łtrzymał łwoiéy: áni kondycióm pokoju dofyć czynił *OrzJan* 119; *SarnStat* 1108.

W charakterystycznych połączeniach: chytra kondycyja, dobra, niegodna, pewna (3), *śluszna* (6), *trudna, wielka; kondycyja pokoju* (2), *przymierza, wolności; o kondycyjej mowić, powiedzieć; na kondycyją przyzwolić.*

Zwroty: »kondycyje dać; kondycyja podana« (1; 4): Kondycie wam dáli niegodne w pólmiech łobie nas obrácaiąc/ áby was zwlekli ze zbroie *BielKron* 202v; *StryjKron* 547, 577, 722 *marg; ActReg* 160.

»kondycyją postanowić [iż]« (1): y the Condicyv posthanowyely ysz na kaszdy rock mayv dawaczy pyąnczdziefyąth thylfyąncz łlothych *LibLeg* 9/50.

»przyjąć (a. przyjmować) kondycyje« [*szyk zmienny*] (3): á przyiawłzy condicie podáne ktorych łię pierwey wzbraniáli/ przymierze ná dwánaście lat wtwierdzili. *StryjKron* 577, 200; *SarnStat* 1267.

Wyrażenie: »wypełnienie kondycyj [około czego]« (1) : Im bedzie wzamku iakim nastronie wVwazeniu yw vcciwosci przystoiney takiemu Panu do namowienia y wypełnienia Condytyi około vspokoienia Kr IM y Korony tey *ActReg* 75.

Szeregi: »kondycyja i artykuł« (2): nád to pokoy teráznieyłzy/ we włzytkich kondyciách y Artykułach [*in omnibus suis conditionibus et articulis JanStat* 874] chowác będe/ y łtrzedz. *SarnStat* 41 [*idem*] 1095.

»punkt i kondycyja« (1): włzákże iż punkty y kondicie [*puncta et conditiones JanStat* 891] nie łą w łiednym/ ktore łą w drugim: dla tego My Alexánder Krol/ ártykuły tegoż pokoju Brzeftłkiego wzięte z Przywileiu Kłięstw Mázoweckich dla póspolitey poddánych náłzych wiadomości rofkazálimy do drugich w te słowá przypifác. *SarnStat* 1108.

»umowa i kondycyja« (1): A przetoż iefłizeby tá ziemiá niemogła być záchowána [...] / lepiej że ią/ ábo łámym zwyciężonym/ ábo komu inłzemu/ ktoregoby łtáteczność y przyiaźń nam wiadoma byłá/ pod pewnemi vmowám y kondycyám/ poruczyć [*certis legibus et conditionibus committenda est*]. *ModrzBaz* 126.

Wyrażenia przyimkowe: »bez, przez kondycyjej« = *absque condicione JanStat* (1 : 1): Cefarz chciał/ áby tak kniemu przyłzedł bez Kondycyey/ záмки łtrzelbę áby Cefárzowi podał *BielKron* 229v; *SarnStat* 1097.

»pod kondycyją (a. kondycyjami)« = *condicione Modrz* (12): *ModrzBaz* 126; A to przymierze pod łłufznymi Condieiám y Krol Mathiałz dla tego przyiáł/ iż Siedmigrockie Woiewodztwo od niego do Kázimirzá przyłtác miało *StryjKron* 652, 562, 697, 782.

~ *pod kondycyją czego* (1) Wziáwłzy Kołozwar/ gdy iuż włzyłtkie mizerné/ y ludzie nieszczéfné/ pod tą kondycią wolności wyłzčia/ z miáłtá wyrzucił: tám wprzód łwoie zá Dunay połłáł/ áby tám oné włzyłtkie ludzie którzy byli z miáłtá wyłzli poymáli *OrzJan* 103.

Ze zdaniem przydawkowym [aby (4), iż (2)] (6): ktorych záś w rychle Swidrigieło wybáwił/ pod pewnymi condyciám y iż ich miał łtáwić Krolowi do Kráková *StryjKron* 572; Ládiłław Syn łtárfzy Cázimierzow ná Krolestwo Czelkie przeciw Matiałzowi Węgierłkiemu był náznáczon [...] pod tą condycią/ áby Ludomilę Corkę Irzykowę poiął. *StryjKron* 627, 421, 512, 652, 687. ~

»za kondycją (a. kondycjami)« = *conditione* *Modrz* (8): *BielKron* [332²], 429v; *ModrzBaz* 106; *StryjKron* 330; y owłzem gdy obywatęle onęgo Miáltá o pokoy żądáli/ zá łufznymi kondycjami pozwolił go *Phil* M2; *SarnStat* 1112; *KmitaSpit* C6v.

~ *Ze zdaniem przydawkowym* (1): iż oni wżyfcy y koždy zołobná nie zbrániáią fie Vniiéy wysłzýy miánowanýy/ z Królestwem y Pánftwy náłzými. Włzákże zá témi condiciami: áby w łtánowieniu téy Vniiéy Práwá/ Przywileie/ lífty/ y zwyczáie ich [...] w łwéy mocy y władzýy były przez nas záchowané *SarnStat* 1211. ~

3. *Przyczyna* [*conditio* – *przyczyna, wymówka* *Mącz* 92b] [*czego*] (1) : pienezne rozchody Przy tych Reiestrzzech vkazał, zeby się przypatrzel tego [*tj. wydatków przekraczających dochody*] Kondicyei stych Reiestrow *ActReg* 129.

4. *Sytuacja, położenie; fatum, sors* *Cn* [*conditio, etiam dicitur status* – *wzgląd, uroda, położenie, własność* *BartBydg*] (39) : y życzyčby łobie kondiciiiéy tákiéy/ w któręy zwycięžcá tym łámym różny ielł od zwycięžonęgo/ męžny od łłábęgo/ že łwiétnieyłzym niewolnikiem ielł? *OrzJan* 44.

kondycją czyja [*w tym: pron poss* (2), *G sb* (1)] (3): *KlonŻal* C3v; *Reatus* – *Coⁿditia* łtan albo połtanowienie winnego. *Calep* 897a; O mizerna kondiciia náłzá! *OrzJan* 97.

ai + G sg w funkcji orzecznika (1): Potym či/ ile ia rozumiém nie łépsžýy kondiciiiéy byli/ będąc wolnémi/ iáko teraz gdy łá w niewoli *OrzJan* 38.

a. *Przynależność społeczna, sytuacja materiatna, pełniona funkcja lub zajęcie* [*conditio* – *urząd, miejsce, stan, obyczaj* *Mącz* 63a; *stan; żywot* – *conditio* *Cn*] (27) : nieiedno w tey moiey małey albo sredniey condicyi ale wnawięžszym powodzeniu Iednakobym IeM zyczel, y wprzypadku takim słužył. *ActReg* 140.

kondycją czyja [*w tym: pron poss* (5), *G sb* (4), *ai poss* (2)] (11): *ActReg* 18; iednák kto żołnierłká przez cáły/ á Senatorłká przez puł wieku/ condycją niebołžczykowę włpomni/ przyimie od domowego człówieká bárzo zá wdzięczno. *GostGospSieb* +4v; *OrzJan* 123; [*personas*] Do łádu naležácę y wołané/ y kondycie ich. *SarnStat* 552, 1038, 1162, 1273 [2 r.]; *GosłCast* 67, 71; *KlonFlis* A2v.

ai + G sg w funkcji orzecznika lub przydawki charakteryzującej (9): łkázuiemy/ áby przerzeczeni pozwáncy od tychmiált/ któręgóżbykolwiek łtanu y kondyciiéy byli/ žeby zá zwycięžoné práwem poczytáni byli. *SarnStat* 61; A píłárze céłni od kwitów brác nic nie máią od żadnégo iákiéykolwiek kondiciiiéy/ *sub poena de iniuste exacto teloneo* *SarnStat* 404, 923, 924, 967, 1038, 1165, 1169; *PowodPr* 82.

W połączeniach szeregowych (7): *OrzJan* 123; A žeby żaden z poddánych náłzých álbo zkądkolwiek y któręgokolwiek łta^{nv}/ łtopniá/ kondyciiéy/ y záwołania/ y dołtoioeńłtwá/ bądź beneficium iákiégo Kościelnégo w Królestwie náłžym Polłkim/ [...] niełmiał áni fie wažył prowidowác *SarnStat* 923, 201, 923, 924, 1038 [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: mała kondycją, senatorska, szlachecka, średnia; kondycją niewolej.

Szeregi: »obyczaj i kondycja« (1): Definicja szlachcica ięczy ińnieysza: á iz przeciwnym obyczajem szlachectwo ginie przez odmienné [!] obyczajów y condicyi Szlachectwu przeciwnych. *SarnStat* 236.

»stan i kondycja« = *status et condicio* *JanStat* (4): áby ludzie náfzy iákięgokolwiek ítanu y kondyciiey/ żadnym obyczajem íoli [...] z gránic Korony náfzey do Śląská y do Moráwy infzemi drógami/ iedno przez Oświećim nie wywoźili *SarnStat* 967, 61, 1038, 1165. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.*].

Wyrażenie przyimkowe: »wedle kondycyje« (7): *ActReg* 18; *OrzJan* 123; tedy o rány y o głowy zápláčení/ právem pópolitym wedle condyciiey iego ma bydz oná rzecz łádzoná. *SarnStat* 1162, 1038 [2 r.], 1273 [2 r.].

a. *Powinność związana z pełnieniem określonej funkcji* (2) : Pięć ty condicyi małz w íwey przyśiędze pánie Sędzia Górnrózm F3v.

kondycją czego (1): Pięć cnot łług Bożych/ y koⁿdycye łlužby ich. *LatHar* 46 marg.

b. *Potrzeba [w tym: czyja pron poss (5)]* (7) :

Wyrażenie przyimkowe: »wedle kondycyje« (7): *GórnDworz* S5; Kápłuny ty vmieć tłufto karmic/ y mieć ich doftátek/ wedle condycyey. *GostGosp* 128, 4, 6; *SarnStat* 392, 591, 637.

5. *Sposób, możliwość* (6) : Będą tedy mieli ci pánowie Prowizorowie deputowani z pány Podfkárbiemi oboiemi/ *facultate*^m w doftawaniu piędz / ná té wyszéz pomienoné summy czynic wízelákie contrákty/ ze wízelákiemi osobami/ iákiemi iedno kondyciami będą rozumieli *SarnStat* 441.

kondycja czego (1): Ine kondicije obrony/ iáko porty. *RejZwierc* 187 marg.

kondycja na co (1): Kondicie ná obronę *RejZwierc* Aaa4v.

Zwrot: »(z)naleźć kondycyje« [*szyk zmienny*] (3): A my też co íie Rycerskimi ludźmi zowiemy/ ázażbyfmy też nie mogli ználeć kondicyi thákich bez ízkody á bez gwałceniá práw íwoich/ iżbychmy wźdi w prętfzey gotowości niż s tymi omiełzkálemi wiciami [...] íprávieni á półthánowieni byli. *RejZwierc* 187v, 187, 187v.

Synonimy: **1.** *natura, przyrodzenie, sposob*; **2.** *artykuł, cząstka, część, członek, klauzula, kontrakt, konsyderacyja, punkt, sentencyja, umowa*; **a.a.** *pakt*; **4.a.** *stan*.